

Бакиева С.Т., Качкынчиева А.Ж.

ТЕКСТ ТАНДОО ЖАНА ТЕКСТ МЕНЕН ИШТӨӨ

Бакиева С.Т., Качкынчиева А.Ж.

ВЫБОР ТЕКСТА И РАБОТА С ТЕКСТОМ

S.T. Bakieva, A.Zh. Kachkynchieva

THE SELECTION OF THE TEXT AND WORKING WITH THE TEXT

УДК: 89/7-370

Бул макалада авторлор студенттердин англис тилинде сөз байлыгын лексикалык тексттердин жардамы менен өстүрүү, тексттерди туура тандоого көңүл бөлүшкөн.

Негизги сөздөр: тандоо, сабак, өстүрүү, көңүл бөлүү, оозеки сүйлөө.

В данной статье авторы уделяют внимание на развитие устной речи студентов на английском языке, при помощи лексических текстов и правильно подобрать эти тексты на занятиях.

Ключевые слова: подбор, занятия, развитие, внимание, устная речь.

The authors deal with the problems of developing students' English speaking habits using the lexical texts, the correct choosing the lexical texts.

Key words: selection, training, development, attention, speech.

Юридикалык кесип алып жаткан студенттерге англис тилин үйрөтүүдө эркин сүйлөп оз оюн айтуу негизги милдет. Жогорку окуу жайларга студенттер англис тилин үйрөнүүнүн көбүнчө баштапкы баскычынан өтүп, орто баскычта келишет. Ошондуктан студенттердин окуу техникасы канааттандырарлык абалда болот. Окуу китептерде берилген тексттерди окуу, маалымат алуу, аны анализдөө менен өз оюн айтууга шарт түзүлөт. Студент англис тилинде эркин сүйлөшүү үчүн окуу китептеринде берилген тексттердин ролу чоң. Англис тилинде туура сүйлөп, кеңири оюн айтуу үчүн ар бир сүйлөм грамматикалык жактан да туура түзүлгөн болушу керек. Биз эмне үчүн тексттерди окуйбуз, текстти окуунун негизги милдеттери кайсылар?

Текстти окуунун негизги милдеттери төмөнкүлөр:

1. Студент кызыккан суроолорго маалымат ала алат.
2. Юридикалык кесиптерине ылайык маалымат ала алат.
3. Тексттин негизги маанисин түшүнөт.
4. Берилген тема боюнча сочинение жана доклад жаза алат.
5. Жаңы сөздөрдү таап, анын маанисин контекст боюнча түшүнөт.
6. Өтүлгөн грамматикалык түзүлүштөрдү табат жана аны сүйлөөдө колдонот.
7. Текстте берилген маалыматты алуу менен тыянак чыгарып, өзүн тарбиялоого үйрөнөт.

Текстти жөн гана окуп койбостон, ар бир студенттин окуу техникасына да көңүл бөлүшүбүз керек. Төмөнкүлөргө көңүл бөлүшүбүз керек:

1. Окуу темпине (бир минутада канча сөз окуй алат).

2. Басым нормаларын сактоосуна.
3. Пауза нормаларын сактоосуна.
4. Интонацияны туура пайдалануусуна.
5. Түшүнүп окуусуна.

Студенттерге тексттерди тандоодо окутуучулар лардын көлөмүнө да көңүл бөлүүсү зарыл. Окуу китептеринде тексттер кыска жана узун болушу мүмкүн. Алар окуу процессинде камтылган жана андан керектүү маалыматтарды алуучу, ага сын көз менен кароого үйрөтүүчү тексттер болушу керек. Абдан узун тексттер студенттерди тажатып жиберет, андыктан тексттердин өлчөмү студенттердин окуу жөндөмдүүлүгүнө жараша болушу керек. Окуу китептериндеги берилген тексттер окуу программасынын негизинде белгиленет. Тексттер студенттердин керектөөсүнө жараша болот. Эгерде студент юридикалык кесип алып жаткан болсо, анда тексттер юридикалык тематикада бөлүүсү зарыл. Ар бир текст студенттин окуу жөндөмдүүлүгүнө, жаш өзгөчөлүктөрүнө, тарбия берүүнүн бирдиктүү милдеттерине, билим берүү жана жеке адамдын өсүшүнө дал келиши зарыл.

Тексттердин бир гана тематикасына көңүл болбостон, анын ички мазмунуна да көңүл бөлүшүбүз керек. Акыркы убактарда англис тилинде экзамендер бир гана топиктер менен чектелбестен, азыркы күндүн негизги проблемаларын камтыган темаларды талкуулоо менен студенттердин сүйлөө речин өстүрүп келе жатабыз. Проблемалуу тексттер жеке адамды тарбиялоодо, өзгөчө жаштарды патриоттуулук, айткан сөзүндө туруу, коомдун жана жакындарынын алдында жасаган иштерине жоопкерчилик менен мамиле кылуу сапаттарын тарбиялоого жардам берет. Мисалы, биздин юридикалык кесип алып жаткан студенттердин алдында мындай жоопкерчилик көбүрөөк болуп эсептелинет, анткени алар мамлекет жана мыйзамдарды өздөрү окуп бир гана өздөрү тарбия албастан алар коомчулукка да өздөрүнүн таасирин бере алышат деп ойлойм. Ар түрдүү булактардан алынган маалыматтарга сын көз менен кароого үйрөтүү керек. Мурда жаш өспүрүмдөрдү тарбиялоого жогорку окуу жайлары, маалымат каражаттары, коомчулук бирдиктүү тарбия саясатынын негизинде тарбияланса, азыр абал түп тамырынан бери өзгөргөн.

Биздин коомдогу чоң экономикалык жана саясий өзгөрүүлөр жаштарга тарбия берүүнүн формаларын түп тамырынан бери өзгөрттү. Жада калса чоң курактагы адамдар өздөрүнүн проблемаларын чечүүдө кыйналып келишет. Ошондуктан окутуучулар жаш өспүрүмдөрдү тарбиялоодо бүт күч аракеттерин жасоолору керек. Тексттер жана аларда козголгон маселелер жаштарды тарбиялоодо зор күч.

Бир эле текстти ар бир студент ар түрдүүчө кабыл алат, андыктан окутуучу негизги идеясын түшүндүрүүдө негизги ролду ээлейт.

Кандай гана текст болбосун, текст менен иштөөнүн үч этабын белгилеп кетсе болот: текстке чейинки, текст менен, тексттен кийинки.

Ар бир этап өзүнүн белгилүү бир максаттарын ишке ашырат. Биздин иш тажрыйбаларыбызда байкалгандай тексттен кийинки иш-аракет биринчи жана экинчи этаптардын жыйынтыгы болуп эсептелинет.

А. Текстке чейинки иш-аракеттер:

1. Сүйлөөгө даярдоо.
2. Студенттерди темага кызыктыруу.
3. Тилдик жана сүйлөө кыйынчылыктарын жеңилдетүү (жаны сөздөр).

Биз “Elections” темасын алууда төмөнкү иш-аракеттер жасалат.

- а. Тексттин темасы менен иштөө.
 - Тексттин тематикасын аныктоо.
 - Текст эмне жөнүндө айтылат?
 - Негизги сөздөр жана сөз айкаштар.
- б. Тексттин жанрына кӨНУЛ бөлүү.
 - Текст кандай жанрда жазылган?
 - Ким негизги карман?
 - Качан жана кайсы убакта окуя болуп жатат?

в. Тексттин темасына карап, эмне жөнүндө болушу мүмкүндүгүн аныктоо.

г. Текстте берилген жаңы сөздөр менен таанышып чыгуу.

Студенттерге төмөнкү жаңы сөздөр берилет:

- population – население.
- Citizen – гражданин.
- Suffrage – избирательное право.
- To elect – выбирать.
- Elector – выборщик.
- To represent – представлять.
- Voter – избиратель.
- To reserve – получать.
- To participate – принимать участие.
- Set – набор, список.
- Poll – избирательный участок.
- To select – выбирать.

д. Тексттин биринчи абзацын карап чыгып, эмне жөнүндө айтылат, аныктоо.

е. Текстке берилген суроо-жоопторду карап, тексттеги негизги маселени аныктоо. Тексттин негизги максаты Кыргызстан менен Америкада өтүлүүчү шайлоолордун айырмачылыктарын талкуулоо.

ж. Текстке берилген суроолорго жооп табуу. Текст окулганга чейин Кыргызстанда жана Америкада шайлоолор кандай өтүлөт, бир канча суроолорго жооп алуу.

Б. Текст менен иштөө:

1. Тилдин жана сөздүктөрдүн калыптанышын контролдоо.

2. Студенттердин сүйлөө речин өнүктүрүү. Төмөнкү иш-аракеттер аткарылышы мүмкүн:

- А. Текстти окуп чыгуу.
- Б. Берилген суроолорго жооп табуу.
- В. Ар бир бөлүккө тема берүү.
- Г. Текстти керектүү маалыматтар менен толуктоо.

Д. Жаңы сөздөр менен катышкан сүйлөмдөрдү, грамматикалык, идиоматикалык түзүлүштөрдү табуу.

Е. Этиш, сын-атооч, эпитеттерди табуу менен бирөөнү сүрөттөө.

Ж. Жаңы сөздөр жана айкаштар жаңы контексте кандай колдонулат, аныктоо.

3. Текстте айтылбаган маалыматтар менен толуктоо.

В. Тексттен кийинки иш-аракеттер:

- А. Тексттин негизги маанисин айтып берүү.
- Б. Текстте айтылбай калган маалыматтар менен толуктоо.
- В. Текстке план түзүү.
- Г. Текстке жаңы ат берүү.
- Д. Текстти толук айтып берүү.

Акыркы мезгилдерде, информациялык-технологиялык өнүгүү мезгилинде окутуунун жаны ыкмаларын колдонуп, биз өз тажрыйбабызда сынчыл ойлом усулдарын кеңири жайылтканбыз. Сынчыл ойлом усулу текст менен иштөөдө, студенттердин ой жүгүртүүсүн өнүктүрүп, сөз байлыгын өстүрөт. Текст менен иштөөдө Синквейн, класстерин, информациялык GAP, Зиг-заг усулдарын кеңири колдонубуз. Бул усулда студенттер тайпаларга бөлүнүшөт, маектешүү, пикир алышуу менен текстти толук түшүнүүгө аракет кылышат. Акырында текстти толук сүрөт, класстерин менен айтып беришет. Текстте айтылбай калган маалыматтарды толуктоо менен өз ойлорун кеңири айтып бере алышат.

Тексттин ар бир этабын өтүүдө, окутуунун интерактивдүү жана сынчыл ойлом усулдарын колдонуп өтүү менен окутуунун натыйжалуу ийгиликтерине жетишип келе жатабыз. Ар бир сабакка изденүү менен даярданабыз, ар бир сабактан студент өздөрүнүн кесибине ылайык маалымат берүүгө аракеттенип келе жатабыз. Текст менен иштөө – окутуунун негизги баскычтарынын бири.

Адабияттар:

1. Alan maley – Resource books for teachers. – Classroom dynamics – Oxford University Press. – 1992.
2. Alan maley – Resource books for teachers – Homework – Oxford University Press. – 1992.
3. Alan maley – Resource books for teachers – Vocabulary – Oxford University Press. – 1992.
4. Рогова Г.В., Верещагина Н.И. – Методика обучения английскому языку. – М., Просвещение, 1998.

Рецензент: доктор философских наук Байгазиев С.